

Znaczenie bajki terapeutycznej w rozwoju dziecka

Bajka terapeutyczna, spełnia istotną rolę w rozwoju dziecka. „Bajki kreują niezwykle świat. Z ich pomocą dziecko uczy się reguł, jakie rządzą rzeczywistością, i wzorów zachowań. Przede wszystkim jednak bajki rozbudzają dziecko wewnątrz i dostarczają mu wiele radości. Bajki umożliwiają utożsamienie się z bohaterem, przeżywanie coraz to nowych przygód i emocji.”¹ Dla dzieci bajki są kanonem reguł – wiadomo kto jest dobry, a kto zły. Dziecko poprzez bajki uczy się rozpoznawać pozytywne i negatywne zachowania, co daje mu możliwość późniejszego wyboru własnego postępowania. „Bajka jest utworem, który rozwija i kształtuje osobowość dziecka. Przez pryzmat bajki poznaje ono świat, przenosi się w inne środowisko i okresy historyczne. Zaznajamia się z celami, do których dąży człowiek, poznaje sens egzystencji. Uczy się wzorów postępowania, poznaje normy moralne i zachowania, które są oczekiwane i nagradzane.”² Poprzez bajkę dziecko od najmłodszych lat uczy się w przyjemny sposób zasad postępowania. Zaznajamianie dziecka z nimi w tak młodym wieku ma na celu wprowadzenie go w otaczający go świat. „Bajki, ukazując jakąś część rzeczywistości, zachęcają do poznawania.”³ Dziecko jest bardzo ciekawe świata, nie raz zadaje dorosłym kłopotliwe pytania natury moralnej, egzystencjalnej bądź fizycznej. Bajka w przystępny sposób może wyjaśnić nurtujące go zagadnienia. „Baśnie w naturalny sposób przystają do poziomu rozwoju umysłowego dziecka w wieku przedszkolnym, przemawiają językiem dostosowanym do możliwości jego percepcji.”⁴ Dla dziecka język bajki jest językiem naturalnym, dlatego też jej odbiór jest łatwy i przystępny. Jednakże typowa, „zwykła” bajka różni się od bajki terapeutycznej.

Maria Molicka zaznacza, iż „[...] w bajka terapeutyczna (inaczej tekst nacechowany terapeutycznie) w aspekcie narracji podobna jest do baśni. Jej fabuła usytuowana jest w fantastycznym, nierealnym świecie, a bohaterowie mają podobne problemy do tych, które

¹ M. Molicka, *Bajki terapeutyczne. Cz. 1*, Poznań 2010, s. 22.

² Ibidem, s. 24.

³ Ibidem.

⁴ M. Molicka, *Biblioterapia i bajkoterapia : rola literatury w procesie zmiany rozumienia świata społecznego i siebie*, Poznań 2011, s. 193.

spotykają dzieci w realnym życiu.”⁵ Taki sposób przedstawienia sytuacji daje wiele możliwości pomocy dziecku. Dzięki temu, iż świat w bajce jest światem fantastycznym dziecku wydaje się być on bardziej atrakcyjny. Natomiast to, że bohaterowie mają podobne problemy umożliwia lepsze przyswajanie wiedzy oraz utożsamienie się z postacią, a dzięki temu, że bohater poradził sobie w trudnej sytuacji, to dziecko może również tego dokonać. Ponieważ „[...] przyjaciele, czyli inne postaci bajkowego świata pomagają rozwiązywać problemy w sposób racjonalny, oparty na założeniach koncepcji poznawczo-behawioralnej.”⁶ Dziecku łatwiej przyswoić bajkowy, fantastyczny świat, ale także z dużą łatwością przenosi zachowania ulubionego bohatera z bajki na świat rzeczywisty. Jak podaje Maria Molicka: „celem tych specjalnie skonstruowanych historyjek jest stymulowanie dziecka do zapoznania się racjonalną interpretacją sytuacji trudnych, które powszechnie występują, lub do pozytywnej reinterpretacji ubiegłego negatywnego doświadczenia.”⁷ Bajka ma dziecko nauczyć, ma pomóc odróżnić dobro od zła oraz pozytywnych zachowań od negatywnych. A kiedy już dziecko postąpiło źle, bajka ma mu pomóc przemyśleć swoje postępowania, zastanowić się nad tym, jak można je naprawić, co można zrobić dobrego, aby stać się lepszym. Bajka terapeutyczna ma również pomóc dziecku przezwyciężać jego lęki i słabości. Dziecko poprzez stymulowanie za pomocą bajki terapeutycznej powinno znaleźć rozwiązanie i pomoc, powinno poczuć się lepiej. „Bajki te mają za zadanie dostarczyć argumentów na rzecz obiektywnego, racjonalnego przedstawienia sytuacji trudnej emocjonalnie i dostarczyć wzorów do zadaniowych strategii działania.”⁸ Dziecko za pośrednictwem bajki terapeutycznej może samo dostrzec błędy w zachowaniu, uporać się ze swoimi obawami i dzięki ulubionym bohaterom naprawić swoje błędy i zachowania w sytuacjach dla nich trudnych i nie dających spokoju. Ponieważ bajka terapeutyczna jest tak skonstruowana, iż w „[...] fabule zawarte są przeżycia, motywy zachowań i sposób myślenia o wybranych sytuacjach emocjonalnie trudnych. Początkowo odzwierciedlają typowe, nieprzystosowawcze wzory w myśleniu, odczuwaniu i zachowaniu, które później są modyfikowane przez właściwe.”⁹ Ten sposób zaprezentowania sytuacji trudnej ma na celu ukazanie dziecku, że nikt nie jest nieomylny. Nawet bohaterowie z bajek popełniają błędy i gafy, nawet oni czegoś się boją, ale mimo wszystko potrafią sobie z tym poradzić. I właśnie tak samo ma postąpić dziecko, mimo pewnych ograniczeń i lęków można znaleźć sposób na przezwyciężenie sytuacji trudnej i

⁵ Ibidem, s. 223.

⁶ Ibidem, s. 223.

⁷ Ibidem, s. 224.

⁸ Ibidem.

⁹ Ibidem.

nieznanej oraz negatywnych emocji. „W bajkach terapeutycznych przedstawiony jest styl treściowego przetwarzania informacji polegający nie tylko na pozytywnym myśleniu, ale przede wszystkim taki, w którym uwzględnione jest działanie, a także taki, który jest zobiektywizowany. Sprzyja to kształtowaniu się dystansu do pewnych zachowań [...] i pozytywnego myślenia ukierunkowanego na działanie, rozwiązywanie trudności, a nie tylko na budowanie pasywnej nadziei.”¹⁰ Zatem, bajka terapeutyczna jest jakby poradnikiem na radzenie sobie podczas trudnych sytuacji, jest w pewnym rodzaju przewodnikiem dla dzieci, z którego pomocą mogą one poradzić sobie w własnymi słabościami. Pozwala dziecku na przyjrzenie się problemowi i daje sposób, „przepis” na jego realne rozwiązanie, a nie tylko jego dostrzeżenie. Ponieważ samo jego zauważanie to tylko połowa sukcesu, drugą, jakże istotną sprawą, jest jego naprawa, poradenie sobie z nim. I to za pomocą dostępnych środków i metod, ponieważ „[...] inaczej niż w baśni, w bajkach terapeutycznych najczęściej nie ma magii, za to są zaprezentowane wzory, sposoby działania, które w rezultacie ich stosowania powodują pomyślne rozwiązanie problemu.”¹¹ Istotne i charakterystyczne jest również to, iż „bajki terapeutyczne tym różnią się od innych edukacyjnych opowiadań, że koncentrują się wyłącznie na sytuacjach trudnych emocjonalnie.”¹² Ten problem jest coraz częstszy, zauważa się spore problemy emocjonalne u dzieci w wieku przedszkolnym. Coraz więcej dzieci ma różne dysfunkcje zachowania, spore problemy emocjonalne a rodzice są coraz bardziej zapracowani i nawet mogą nie zauważyć problemu u ich dziecka. Dlatego tak ważne jest, aby w przedszkolach stosować bajki terapeutyczne na zajęciach z dziećmi, ponieważ „[...] zawierają one informacje, które obrazują wzory ich wyjaśniania, nadawania określonego znaczenia, nazywania emocji, szczególnie społecznych, oraz zaznajamiają ze strategiami zadaniowymi radzenia sobie, poza tym wskazują na wagę wsparcia społecznego.”¹³ Dzieci poprzez wysłuchanie bajki terapeutycznej mogą spróbować same zdefiniować problem, nazwać go i poprzez wsparcie osoby prowadzącej spróbować naprawić lub ośwoić się z trudnościami.

Pozostaje przyjrzeć się jeszcze bohaterowi, który w bajce terapeutycznej występuje. „Odziaływanie poprzez bajkę nie jest mentorsko edukacyjne, ponieważ bohater bajkowy w niczym nie przypomina dziecka poza tym, że zмага się z identycznym problemem.”¹⁴ Dziecko zdaje sobie sprawę, że bohater występujący w bajce jest fikcyjny, natomiast już jego

¹⁰ Ibidem, s. 224.

¹¹ Ibidem.

¹² Ibidem, s. 225.

¹³ Ibidem.

¹⁴ Ibidem.

zachowania i problemy są adekwatne do zachowania i problemów dziecka. Dlatego tak ważne jest jego utożsamianie się z nim. Przedszkolak ma punkt odniesienia, czyli postać, na której może się wzorować. „Mały słuchacz czy czytelnik jest tylko stymulowany, a nie edukowany wprost, do zmiany w zakresie rozumienia siebie czy innych. Wiele argumentów przemawia za sposobem oddziaływania pobudzającym do samodzielnego odkrywania, w rezultacie czego dziecko nie tylko lepiej zapamiętuje, ale także rozwija autonomię, kształtuje poczucie sprawstwa.”¹⁵ Zatem, poprzez utożsamianie się z bohaterem, dziecko doświadcza bardziej. Zastosowanie odpowiedniej bajki terapeutycznej pozwala na samodzielne odkrywanie przez dziecko jego własnych zachowań. Jak powszechnie wiadomo, wykonanie czegoś samemu pozwala na lepsze poznanie, na zapamiętanie więcej szczegółów oraz sprawia, że dziecko ma poczucie spełnienia, ponieważ samo „dokonało czegoś wielkiego”. Pozwala to również na usamodzielnienie się dziecka, które do tej pory było zdane przede wszystkim na osobę dorosłą. Dzięki temu, iż przedszkolak sam doświadcza emocji owocuje to tym, że w przyszłości prawdopodobnie będzie lepiej komunikował się z otoczeniem, a jego kompetencje społeczne będą bardziej rozwinięte.

Jak pisze dalej Maria Molicka: „To, że dziecko w tym okresie rozwoju myśli magicznie, ułatwia zrozumienie wydarzeń bajkowego świata, przy czym przyjmie ono tylko te argumenty, które odpowiadają jego poziomowi rozumienia i indywidualnie do niego przemówią.”¹⁶ Dziecko pojmuje świat po swojemu i będzie przyswajano tylko te informacje, które jemu samemu będą odpowiadały, które będą dla niego najbardziej czytelne, i które odzwierciedlają jego własne przeżycia. Prawdziwość i szczerłość odczuwania i przeżywania przez małe dziecko jest ogromna. Dziecko w pełni przeżywa opowieść, którą słyszy i tak samo przeżywa losy bohaterów, którzy zmagają się z różnymi przeciwnościami. Bajka terapeutyczna może być zatem dla dziecka odzwierciedleniem jego obaw i lęków, z którymi na co dzień nie potrafi sobie poradzić, a po jej wysłuchaniu może znaleźć rozwiązanie dla siebie, tak jak fikcyjny bohater, który ma podobne problemy i troski, a który poradził sobie z trudnościami. Naśladując zachowanie bohatera, który nie używa magii, a prze to bardziej realnego, dziecko może tak, jak on poradzić sobie z dręczącymi go sytuacjami trudnymi, bez fantastycznych przedmiotów czy zdolności, których przecież nie posiada. Dziecko może sobie poradzić wykorzystując dostępne i rzeczywiste środki. Dlatego też bajka terapeutyczna odgrywa znaczną rolę w rozwoju dziecka.

¹⁵ Ibidem, s. 225.

¹⁶ Ibidem, s. 225-226.

Ważne jest uzmysłowienie, że odpowiednie dobranie bajek do wieku dziecka jest istotne w jego dalszym rozwoju. Bajka działa na wyobraźnię malucha. Zatem, bajka terapeutyczna powinna uczyć i skłaniać do przemyśleń i refleksji. Dla tak małych dzieci 4-6 letnich przemyślenia te są bardzo szczere i otwarte, bez przekłamań, ponieważ dzieci mówią to, co myślą. Istotne jest również to, że bajki, które słyszą i zapamiętują w tak młodym wieku mogą mieć odzwierciedlenie w późniejszym, dorosłym ich już życiu. Bajka zapamiętana w dzieciństwie może mieć wpływ na rozwój ich kompetencji społecznych. Dzieci zafascynowane zachowaniem i postawą postaci z bajek chcą być takie, jak ich bohaterowie, a co za tym idzie – mogą dążyć do tego, aby w przyszłości być tym przysłowiowym strażakiem, lekarzem czy nauczycielką. Dlatego, tak ważne jest czytanie dzieciom bajek, mądrych bajek, już od najmłodszych lat.

Bibliografia

1. Molicka M., *Bajki terapeutyczne. Cz. 1*, Poznań 2010.
2. Molicka M., *Biblioterapia i bajkoterapia : rola literatury w procesie zmiany rozumienia świata społecznego i siebie*, Poznań 2011.